

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Achieving party unity : a sequential approach to why MPs act in concert

Vonno, C.M.C. van

Citation

Vonno, C. M. C. van. (2016, March 2). *Achieving party unity : a sequential approach to why MPs act in concert*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/38275>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/38275>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/38275> holds various files of this Leiden University dissertation

Author: Vonno, Cynthia M.C. van

Title: Achieving party unity : a sequential approach to why MPs act in concert

Issue Date: 2016-03-02

Dutch summary

Politieke partijen worden door velen gezien als de belangrijkste politieke actoren, vooral als het gaat om vertegenwoordiging in het parlement. Dit geldt niet alleen voor bepaalde stromingen in de politieke theorie en de (empirische) politieke wetenschap, maar ook voor de praktijk. Dit komt in grote mate door het feit dat, in de meeste (Europese) parlementaire democratieën, fractie-eenheid bij stemmingen in het parlement eerder regel dan uitzondering is. Hoewel fractie-eenheid in deze parlementen gebruikelijk is, is het niet overal 'normaal' (Olson, 2003, 165), en is het empirisch gezien niet per se 'natuurlijk' (Patzelt, 2003, 102). Fracties bestaan uit individuele parlementsleden, die overigens in de meeste (Europese) parlementaire democratieën door de grondwet juist formeel erkend worden als de vertegenwoordigende actoren. *Hoe* parlementsleden tot hun beslissing komen om wel of niet in overeenstemming met het standpunt van de fractie te stemmen, en *waarom* individuele parlementsleden met hun fractie meestemmen, zijn de onderzoeksvragen die het uitgangspunt vormen voor de studies opgenomen in dit boek.

Onderzoek naar fractie-eenheid richt zich vaak op de vraag of en hoe fractie-eenheid bij stemmingen varieert als gevolg van institutionele verschillen tussen verschillende parlementen en politieke partijen (Bowler et al., 1999b; Carey, 2007, 2009; Depauw and Martin, 2009; Diermeier and Feddersen, 1998; Faas, 2003; Hix, 2004; Kam, 2009; Martin, 2011; Martin et al., 2014; Morgenstern, 2004; Ozbudun, 1970; Sieberer, 2006). Deze vergelijkende onderzoeken bevatten vaak assumpties en theoretische argumenten over de invloed van instituties op de *pathways to party group unity*, de verschillende manieren waarop fractie-eenheid tot stand gebracht wordt. Andere onderzoeken die deze *pathways to party group unity* bestuderen zijn meestal casusstudies die zich vaak maar op één *pathway* binnen één parlement focussen, en nemen over het algemeen de fractie of het hele parlement als niveau van analyse (Andeweg and Thomassen, 2011a; Bailer et al., 2011; Bailer, 2011; Depauw, 2002; Crowe, 1980, 1983, 1986; Krehbiel, 1993; Jensen, 2000; Kam, 2009; Norpoth, 1976; Norton, 2003; Russell, 2012). In beide stromingen van de literatuur wordt het individuele parlementslid vrijwel altijd genegeerd. Terwijl, als puntje bij paaltje komt, het juist het individuele parlementslid is die beslist om wel of niet met het fractiestandpunt mee te stemmen. Bij iedere stemming is de mate van fractie-eenheid het resultaat van de optelsom van de beslissingen van individuele parlementsleden.

Dit boek introduceert een model van de stappen die parlementsleden doorlopen bij

de beslissing om wel of niet met de fractie mee te stemmen, geïnspireerd op de Amerikaanse besluitvormingsmodellen over het stemgedrag van leden van *Congress* uit de jaren zeventig (Asher and Weisberg, 1978; Cherryholmes and Shapiro, 1969; Clausen, 1973; Kingdon, 1973, 1977; Matthews and Stimson, 1970, 1975). Het belangrijkste theoretische uitgangspunt van dit boek is dat het besluitvormingsproces bestaat uit een aantal stappen met ieder een eigen besluitvormingsmechanisme, die parlementsleden sequentieel doorlopen. De besluitvormingsmechanismen, afgeleid van de bestaande literatuur over de *pathways to party group unity* — *cue-taking*, *agreement*, *loyalty* en *obedience* —, worden dus in een specifieke volgorde geplaatst. In de empirische studies in dit boek, die voornamelijk gebaseerd zijn op enquêtes onder individuele volksvertegenwoordigers, beoordelen we steeds de relatieve rol van ieder van de besluitvormingsmechanismen apart, en waar mogelijk ook samen in de sequentiële volgorde. Verder wordt onderzocht in hoeverre het belang van de mechanismen bij het tot stand brengen van fractie-eenheid verschilt tussen nationale parlementen (hoofdstuk 4), tussen de niveaus van overheid (hoofdstuk 5), en door de tijd (hoofdstuk 6).

Consistent over alle studies blijkt dat fracties bijna altijd op de vrijwillige bereidwilligheid van hun leden kunnen rekenen. De meeste parlementsleden stemmen met de fractie mee omdat 1) zij geen persoonlijke mening hebben over de kwestie en dus het stemadvies van hun fractiespecialist, -woordvoerder of -leiding volgen (*cue-taking*), of 2) zij wel een mening hebben, maar deze simpelweg overeenkomt met het fractiestandpunt (*party agreement*), of 3) zij het oneens zijn met het fractiestandpunt, maar de norm onderschrijven dat, in het geval van onenigheid met de fractie, een parlements lid zich moet schikken naar de positie van de fractie (*party loyalty*). In tegenstelling tot wat vaak (impliciet) wordt aangenomen, is fractiediscipline (*party discipline*), wat inhoudt dat de parlementsleden de fractielijn onvrijwillig volgen onder de belofte van een beloning of de dreiging van sancties, zelden nodig.

Uit vergelijkend onderzoek blijkt dat de mate van fractie-eenheid bij stemmingen varieert tussen verschillende institutionele configuraties (Bowler et al., 1999b; Carey, 2007, 2009; Depauw and Martin, 2009; Diermeier and Feddersen, 1998; Faas, 2003; Hix, 2004; Kam, 2009; Martin, 2011; Martin et al., 2014; Morgenstern, 2004; Ozbudun, 1970; Sieberer, 2006). Echter, instituties hebben niet een direct effect op stemming, zij hebben een effect op het besluitvormingsproces en de besluitvormingsmechanismen van individuele parlementsleden. In de eerste studie (hoofdstuk 4) wordt onderzocht hoe de besluitvormingsmechanismen beïnvloed worden door de kandidaatselectiemethoden van partijen (mate van decentralisatie en inclusiviteit van het selectoraat), het kiesstelsel (districtsgrootte en de mogelijkheid tot het uitbrengen van een voorkeurstem) en regeringsdeelname van de partij. Dit eerste onderzoek maakt gebruik van de internationaal vergelijkende 2010 PartiRep MP enquête, afgenomen onder leden van het Huis van Afgevaardigden in 15 landen. Uit eerder onderzoek over deze parlementen blijkt dat de fractie-eenheid bij stemmingen zeer hoog is—in sommige gevallen bijna perfect (Andeweg and Thomassen, 2011a; Carey, 2007, 2009; Carrubba et al., 2006, 2008; Depauw and Martin, 2009; Kam, 2001a,b, 2009; Lanfranchi and Lüthi, 1999; Sieberer, 2006).

Parlementsleden die zitting nemen namens partijen met gecentraliseerde en exclusieve selectiemethoden zijn eerder geneigd om het vaak eens te zijn met hun partij

(*party agreement*). Selectiemethoden hebben een minder sterk effect op de partijloyaliteit van een parlements lid, en lijken helemaal niet op partijdiscipline van invloed te zijn. De resultaten met betrekking tot de invloed van de formele eigenschappen van een kiesstelsel zijn gemengd; dit ligt waarschijnlijk deels aan de niet zo fijnmazige operationalisering van het kiesstelsel in het onderzoek. Wat betreft partijloyaliteit lijken de formele eigenschappen van het kiesstelsel in ieder geval minder van belang dan de waarde die een parlements lid zelf hecht aan een voorkeurstem en/of het voeren van een persoonlijke campagne om voorkeurstemmen te trekken. Parlementsleden die hier weinig waarde aan hechten zijn meer geneigd om toch loyaal met de partij mee te stemmen indien zij het oneens zijn met het partijstandpunt. Regeringsdeelname blijkt van negatieve invloed te zijn op *party agreement*: meer parlementsleden geven aan het vaker oneens te zijn met hun partij wanneer deze in de regering zit, terwijl het aantal parlementsleden dat partijloyaliteit in het geval van onenigheid onderschrijft juist hoger is onder regeringspartijen. Het gebruik van partijdiscipline lijkt niet te worden beïnvloed door de drie gekozen instituties.

Hoewel het aantal onderzoeken naar fractie-eenheid op het subnationale niveau verbleekt in vergelijking met het aantal op het nationale niveau, lijkt fractie-eenheid ook op de lagere niveaus van (Europese) parlementaire democratieën vaak voor te komen (Copus, 1997a,b, 1999b; Cowley, 2001; Davidson-Schmich, 2000, 2001, 2003; Denters et al., 2013; Deschouwer, 2003; Dewan and Spirling, 2011; Patzelt, 2003; Stecker, 2013). Maar: op het subnationale niveau zijn kiesdistricten, vertegenwoordigende organen en fracties kleiner dan op het nationaal niveau, en bevoegdheden beperkter. De verwachting voor de studies in hoofdstuk 5 was dat dit een invloed zou hebben op de relatieve rol van de verschillende mechanismen. Bij de vergelijking van de vertegenwoordigers uit de negen *multilevel* landen opgenomen in de internationaal-vergelijkende 2010 PartiRep enquête, blijken de verschillen echter klein, behalve dat *party agreement* zoals verwacht een grotere rol speelt op het subnationale niveau dan op het nationale niveau.

In Nederland is de 2010 PartiRep enquête gehouden onder vertegenwoordigers op het nationale, provinciale en gemeentelijke niveau. De data uit de enquête maken het mogelijk om verder onderzoek te doen, waarbij het land en de institutionele context constant worden gehouden, terwijl het verschil in grootte van kiesdistricten, vertegenwoordigende organen, en fracties wordt vergroot. In Nederland zien we dan ook wél een verschil in de relatieve rol van de mechanismen, vooral als we kijken naar het verschil tussen het nationale en gemeentelijke niveau. *Party agreement* speelt een grotere rol op het gemeentelijke niveau, terwijl *cue-taking* en *party loyalty* juist een kleinere rol lijken te spelen bij het tot stand brengen van fractie-eenheid op het gemeentelijke niveau.

Het laatste onderzoek (hoofdstuk 6) richt zich op veranderingen in de relatieve rol van de besluitvormingsmechanismen door de tijd. In veel (Europese) democratieën is er de afgelopen decennia sprake van electorale volatiliteit en *dealignment*, wat volgens het *two-arena model* (Mayhew, 1974) een negatieve invloed zou kunnen hebben op fractie-eenheid. Echter, volgens het *one-arena model* is het parlement relatief geïsoleerd van wat daarbuiten gebeurt (Bowler, 2000) en hebben veranderingen in de electorale arena weinig effect gehad op het gedrag van parlementariërs en fractie-eenheid in het parlement.

De Nederlandse casus is representatief in termen van electorale volatiliteit en afname in partijlidmaatschap ten opzichte van tal van Europese parlementaire democratieën. De casus heeft ook het voordeel dat de meeste institutionele variabelen die van invloed zouden kunnen zijn op fractie-eenheid en de *pathways to party unity* door de jaren heen niet (veel) zijn veranderd.

Uit het onderzoek beschreven in de eerste helft van het hoofdstuk blijkt dat fractie-eenheid in de Tweede Kamer vanaf de Tweede Wereldoorlog altijd hoog is geweest, en zelfs lijkt te zijn toegenomen, vooral als we kijken naar de fracties van de gevestigde partijen. Het aantal fractie-afsplittingsen ligt heel laag, en fractie-eenheid bij stemmingen is heel hoog. Op het eerste gezicht lijken de veranderingen in de electorale arena geen invloed te hebben gehad in de parlementaire arena. Op basis van de Nederlandse parlementsonderzoeken 1972, 1979, 1990, 2001 en 2006, alsmede het Nederlandse deel van het 2010 PartiRep onderzoek, is het mogelijk om ook te kijken naar verandering in de relatieve rollen van de besluitvormingsmechanismen. Dan lijkt het erop dat *party agreement* onder parlementsleden is gedaald, terwijl het aantal parlementsleden die de norm van fractieloyaliteit onderschrijven is gestegen. Ook is het aantal parlementsleden die zichzelf specialist achten (in tegenstelling tot generalist) gestegen, wat erop kan duiden dat parlementariërs vaker (moeten) vertrouwen op het stemadvies van hun fractiegenoten (*cue-taking*). Enerzijds lijkt de vermoedelijke daling in party agreement te wijzen in de richting van het *two-arena model*. Anderzijds lijkt het erop dat de (gevestigde) partijen actieve maatregelen hebben genomen om de relatieve bijdrage van de andere *pathways to party group unity* te verhogen om de effecten van de veranderingen buiten het parlement te minimaliseren.

De studies tonen aan dat de besluitvormingsmechanismen inderdaad beïnvloed worden door instituties (hoofdstuk 4), niveaus van de overheid (hoofdstuk 5) en verandering door de tijd (hoofdstuk 6). Wel is het zo dat *party agreement* het sterkst wordt beïnvloed, en dat dit minder het geval is voor de andere besluitvormingsmechanismen. De belangrijkste bevinding blijft echter dat fractie-eenheid overwegend op bereidwilligheid blijkt te zijn baseert. Paradoxaal is dat fractie-eenheid noodzakelijk wordt geacht voor de politieke vertegenwoordiging, maar dat het ook een negatieve connotatie draagt. In Nederland bijvoorbeeld worden Kamerleden vaak gekenmerkt als 'stemvee' onderworpen aan 'kadaverdiscipline', blind gehoorzaamend aan de eisen van de fractie. De bevinding dat parlementsleden meestal uit eigen beweging bijdragen aan fractie-eenheid, en dat fractiediscipline meestal niet nodig is en dus slechts een marginale rol speelt, kan worden gebruikt om een nieuw licht op werpen op het debat over de vrijheid van het individuele parlements lid en fractie-eenheid. De twee lijken elkaar namelijk helemaal niet uit te sluiten.